

Socialinės demokratijos ugdymo praktikų diegimo gairės

Iceland
Liechtenstein
Norway

**Active
citizens fund**

DEMOKRATINĖ
MOKYKLA

Demokratinis ugdymas – tai alternatyvaus ugdymo forma, grindžiama suaugusiųjų ir vaikų lygybės, abipusės pagarbos bei mokinių laisvės rinktis ugdymo turinį principais (IDEA).

Demokratinė mokyklų patirtis liudija, jog šie principai iš esmės keičia mokinių motyvaciją mokytis ir padeda augti autentiškai, išsilavinusiai bei pilietiškai aktyviai jaunajai kartai, gebančiai įveikti XXI a. kylančius iššūkius. Vienas demokratinio ugdymo ramsčių – pasitikėjimas vaiku, jo vidiniu smalsumu ir gebėjimu priimti sprendimus. Šio ugdymo siekiamybė – kad vaikai augtų be baimės ir taptų atsakingi, empatiški ir savarankiški piliečiai.

Demokratinio ugdymo mokyklos remiasi dviem pagrindiniais principais:

Ugdymo demokratija

- Ugdymo demokratija – tai asmeniniu apsisprendimu grindžiamas mokymasis (vaikas renkasi ką, kiek, kada ir su kuo mokytis).

Socialinė demokratija

- Socialinė demokratija – demokratijos ir lygybės principais grindžiama bendruomenė: pagarbus ir lygiavertiškas santykis tarp mokinio ir mokytojo, bendrai kuriami bendruomenei aktualūs susitarimai ir taisyklės, drauge sprendžiamos problemos. Demokratinėse mokyklose rengiami mokyklos susirinkimai, kuriuose visi bendruomenės nariai turi lygias balsavimo teises – nepriklausomai nuo jų amžiaus ar statuso. Moksleiviai ir mokytojai dalyvauja kaip lygiaverčiai nariai sprendžiant dėl mokyklos taisyklių ir susitarimų. To rezultatas – tolerantiškos, atviros, atsakingos asmenybės, gebančios išreikšti savo ir įsiklausyti į kitų nuomonę.

Vertėtų pabrėžti, jog demokratinio ugdymo idėjos nėra naujiena – užsienyje sėkmingai veikia ne vienas tokio ugdymo pavyzdys, esminės šio ugdymo idėjos ne kartą pagrįstos įvairiuose tyrimuose. Taip pat svarbu paminėti, kad demokratinės mokyklos tarpusavyje gali skirtis – viena pagrindinių to priežasčių yra tai, kad susitarimus priima ir kuria visa mokyklos bendruomenė, atsižvelgdama į tai, kas jai yra svarbu ir aktualu. Be to, demokratinio ugdymo principų diegimas priklauso ir nuo šalies įstatymų. Kadangi Lietuvos mokyklos dirba bendrųjų ugdymo programų rėmuose, dėmesys šiame projekte skiriamas socialinės demokratijos praktikų diegimui ir stiprinimui.

Pasak demokratinio ugdymo eksperto, ilgamečio „Summerhill“ mokytojo Leonardo Turtono, demokratinis ugdymas nedaro vaikų nekontroliuojamų, jis padeda jiems tapti supratingais ir jautriais. Taip pat mokytojas teigia, jog vaikams patinka struktūra, tvarka ir įstatymai, jeigu jie turi galimybę prisidėti prie jų kūrimo. Tuomet jie patys jaučia atsakomybę už savo sukurtus įstatymus, tvarką ir entuziastingai prižiūri, kad būtų jų laikomasi.

Demokratinis ugdymas remiasi žmogaus teisėmis. Jo tikslas – padėti jauniems žmonėms tapti savarankiškais, atsakingais vietos bendruomenės ir viso pasaulio nariais. Diegiant demokratinio ugdymo principus užkertamas kelias tokioms visuomenės problemoms kaip patyčios, netolerancija, smurtas. Demokratinėse mokyklose pilietiškumo ir žmogaus teisių ugdymas yra suprantamas ne kaip metodinė medžiaga, o kaip pedagoginės gairės, kuriomis kasdieniame gyvenime vadovaujasi visa mokyklos bendruomenė.

„Demokratinio ugdymo vienas svarbiausių dalykų yra mąstymas apie problemų sprendimą bei apie žmogiškąją prigimtį ir jos sudėtingumą. Dėl to kiekvienas turi teisę balsuoti, turi teisę spręsti. Kiekvienas turi teisę būti įtrauktas į sprendimų priėmimą. Tie, kurie galbūt nebalsavo, turi kažkaip pareikšti savo nuomonę, ją pagrįsti ar pritarti. Demokratinis ugdymas padeda žmonėms bręsti“, – mano L. Turtonas.

Lietuvoje esančios Demokratinės mokyklos bendraįkūrėjos Donatos Norkienės nuomone, „demokratinio ugdymo filosofija, pirmiausia, yra apie žmogų, apie ryšį tarp žmonių, apie vertybes, kuriomis vadovaujamės šiame pasaulyje. Man tai <...> priminimas apie tai, kad gyvenimo kokybę mes matuojame ne tik ekonominės gerovės terminais, kad mokykloje ruošiamė ne visuomenės „užsakymą“, į gyvenimą padedame žengti unikaliai asmenybei, turinčiai ne tik protą, bet ir kūną bei sielą.“

Individualūs pokalbiai

Kas tai?

- Individualus pokalbis – iš anksto suplanuotas bent du kartus per metus vykstantis mokinio ir mokytojo pokalbis; galimybė kiekvienam vaikui akis į akį susitikti su savo klasės mokytoju ir pasikalbėti. Pokalbių temos gali būti pačios įvairiausios – kas tuo metu aktualiausia mokiniui ar klasės mokytojui.

Kodėl?

- Dažnai tik aktyvūs ir drąsūs vaikai išdrįsta patys ateiti pas suaugusiuosius ir išsikalbėti apie džiaugsmus ir rūpesčius. Tačiau norą būti išgirstam ir suprastam turi kiekvienas vaikas! Kad tai įvyktų suaugusieji turi sudaryti tam tinkamas sąlygas. Sukurta saugi aplinka padeda užmegzti ryšį tarp mokinio ir suaugusiojo, suteikia galimybę prakalbinti kiekvieną vaiką, tiesiogiai išgirsti jo džiaugsmus ir problemas, geriau jį pažinti ir suprasti. Nuoširdus suaugusiojo rūpestis ir domėjimasis vaiku leidžia jam jaustis svarbiu ir reikalingu, didina savivertę ir saugumo jausmą.

Kaip?

● Individualūs pokalbiai yra planuoti ir vyksta bent du kartus per metus.

Svarbu rami, saugi aplinka – užtikrinti, kad pokalbio metu nebūtų pašalinių žmonių, triukšmo.

Esant galimybei, rinktis kuo neformalesnę pokalbio vietą (pavyzdžiui, minkštas klasės kampelis)

Turėti sutartą ritualą (pavyzdžiui, drauge pasidaryti arbatos).

Pokalbio metu būti susikoncentravus į vaiką, būti „čia ir dabar“. Paskatinti vaiką kalbėti: tai gali būti linktelėjimas, šypsena, „mhm“, „o kas buvo toliau“ ir pan.. Priminti, kad šis pokalbis yra konfidencialus ir kad čia yra saugi erdvė dalintis savo mintimis ir jausmais.

Uždavinėti atvirus klausimus, kiek galima vengti uždarų klausimų.

Individualiam pokalbiui siūlomi klausimai:

- Kaip tu jautiesi klasėje?
- Kaip tu jautiesi mokykloje?
- Kaip tau atrodo, kad sutari su vaikais klasėje?
- Kaip tau atrodo, kad sutari su vaikais mokykloje?
- Kaip sutari su suaugusiais, esančiais mokykloje?
- Kas tau patinka mokykloje (klasėje, pamokų metu, pertraukų metu, popiečio grupėje...)?
- Kas norėtum, kad būtų kitaip/ ko tau trūksta mokykloje?
- Kas tau sekasi?
- Kas norėtum, kad sektųsi geriau?
- Ką jautiesi išmokęs/usi mokykloje?
- Ką norėtum išmokti?

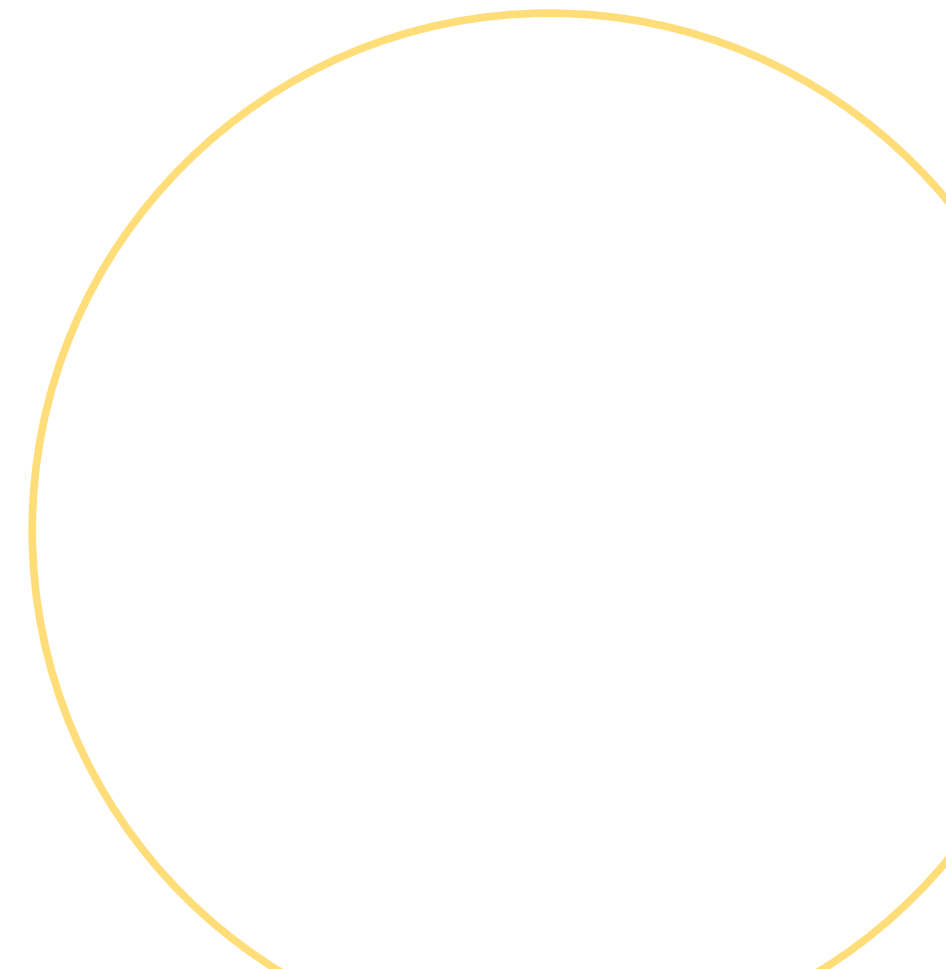
SVARBU: šie klausimai yra rekomendacinio pobūdžio, kiekvienas pokalbis yra gyvas organizmas: jei tuo metu vaikui yra svarbiausia kalbėti apie savo draugystes su kitais vaikais klasėje, visas pokalbis gali būti tiesiog apie tai.

Kaip?

- Prisiminti, kad pauzė ir tyla – labai natūralu, kad kartais žmogui reikia daugiau laiko sudėlioti savas mintis, tad pokalbio metu svarbu neskubėti/neskubinti. Galima tai ir įvardinti – *tikiu, kad gali reikėti laiko šiek tiek pagalvoti ir pan.*

Jei jums kyla klausimų, ar teisingai supratote, kas buvo norima pasakyti – pasitikslinkite, pamėginkite perfrazuoti (gali padėti šios formuluotės: *ar teisingai supratau, kad norėjai pasakyti... / norėjau pasitikslinti / t.t.*)

Padėkite įsivardinti jausmus/juos atspindėkite (gali padėti šios formuluotės: *man atrodo, X situacija tau kėlė liūdesį / pyktį / nusivylimą; tikiu, kad situacijoje X galėjai pasijauti nusivylęs / piktas / užgautas ir t.t.*). Kalbėdami apie kito žmogaus jausmus stenkitės vengti žodžio „suprantu“ – vargu, ar visiškai galime suprasti, ką kitas jaučia (gali padėti šios formuluotės: *tikiu, kad buvo skaudu / įsivaizduoju, kad buvo nelengva / tokioje situacijoje, manau, galima buvo pasijusti nejaukiai / t.t.*).

Kaip?

- Labai svarbu pokalbio metu iškylančias temas priimti rimtai. Taip pat vengti situacijos supaprastinimo, sumenkinimo (*ai, visiems taip būna / nieko tokio / praeis / t.t.*) Svarbu pasiaiškinti, ką konkreti situacija reiškia žmogui, paskatinti pasidalinti plačiau (gali padėti šios formuluotės: *gal gali papasakoti daugiau; noriu geriau suprasti situaciją; t.t.*)

Reaguoti į tai, kas vyksta čia ir dabar: jei, pavyzdžiui, žmogus giliai atsidūsta prieš pradėdamas kalbėti, galima tą pastebėti – *tu dabar taip giliai atsidusai, atrodo, kad sunku apie tai pradėti kalbėti.*

Pokalbio trukmė gali varijuoti nuo 15 iki 45 minučių – dažniausiai pokalbiai būna trumpesni su jaunesniais mokiniais.

Jei ryšys su mokiniu dar nėra stiprus, šis pokalbis galėtų būti puiki proga truputį labiau pažinti mokinį – pasiklausinėti apie jo / jos pomėgius, užklasines veiklas ar pan..

Svarbu, kad pokalbių temos / bendri susitarimai būtų fiksuojami – tik geriau tą daryti ne pokalbio metu, o po jo: rašymas gali blaškyti, taip pat gali dingti natūrali pokalbio eiga.

Norint toliau gilintis į individualius pokalbius, siūlome išklausyti psichologės M. Jančiauskienės pastebėjimus, apie aktyvų klausimą ir ryšio mezgimą.

Klasės susirinkimai

Kas tai?

- Kas savaitinis klasės susitikimas, kurio metu visi mokiniai ir mokytojas susėdę ratu turi galimybę išsakyti kaip jaučiasi, kuo gyvena, aptarti svarbiausius klasės klausimus, jeigu reikia - balsuoti.

Kodėl?

- Klasės susirinkimas gali būti puiki platforma kurti geresnius santykius su vaikais, mokytis bendravimo, įsiklausymo ir susitarimo bei saugioje aplinkoje spręsti konfliktus. Sukuriant galimybę pasisakyti kiekvienam vaikui, t.y. suteikiant jam tuo metu visą dėmesį, net ir tyliausias ir nedrąsiausias vaikas klasėje būna išgirstas, mokiniai mokosi reikšti mintis, klausytis, suprasti ir pažinti vienas kitą bei priimti sprendimus drauge.

Kaip?

- Klasės susirinkimas turėtų vykti kartą per savaitę sutartu laiku. Reguliarumas yra svarbus.

Visi gali surašyti jiems rūpimus klausimus, kurie bus aptariami susirinkimo metu. Dažniausiai klausimai yra rašomi ant visiems gerai matomoje vietoje pakabinto lapo. Rašyti klausimus galima iki susirinkimo, po susirinkimo yra užkabinamas naujas lapas kitos savaitės susirinkimui.

Susirinkime yra kuriamos klasės taisyklės, sprendžiami iššūkiai, vykstantys klasės lygmeniu.

Klasės susirinkimo metu vaikai turėtų susėsti ratu (ne už stalų, esant galimybei minkštame klasės kampelyje / susėsti ant kilimo). Nors toks susėdimas kartais gali pareikalauti papildomų pastangų, tai yra tikrai labai svarbu: sėdėdami rate kiekvienas gali matyti visus klasės narius, nėra už ko „pasislėpti“, atsiranda daugiau atvirumo. Susėdimas į ratą yra lygiavertiškumo ženklas – visi sėdime rate, niekas nestovi priekyje / nesėdi gale. Sėdėdami rate žmonės yra labiau linkę pasidalinti mintimis/idėjomis.

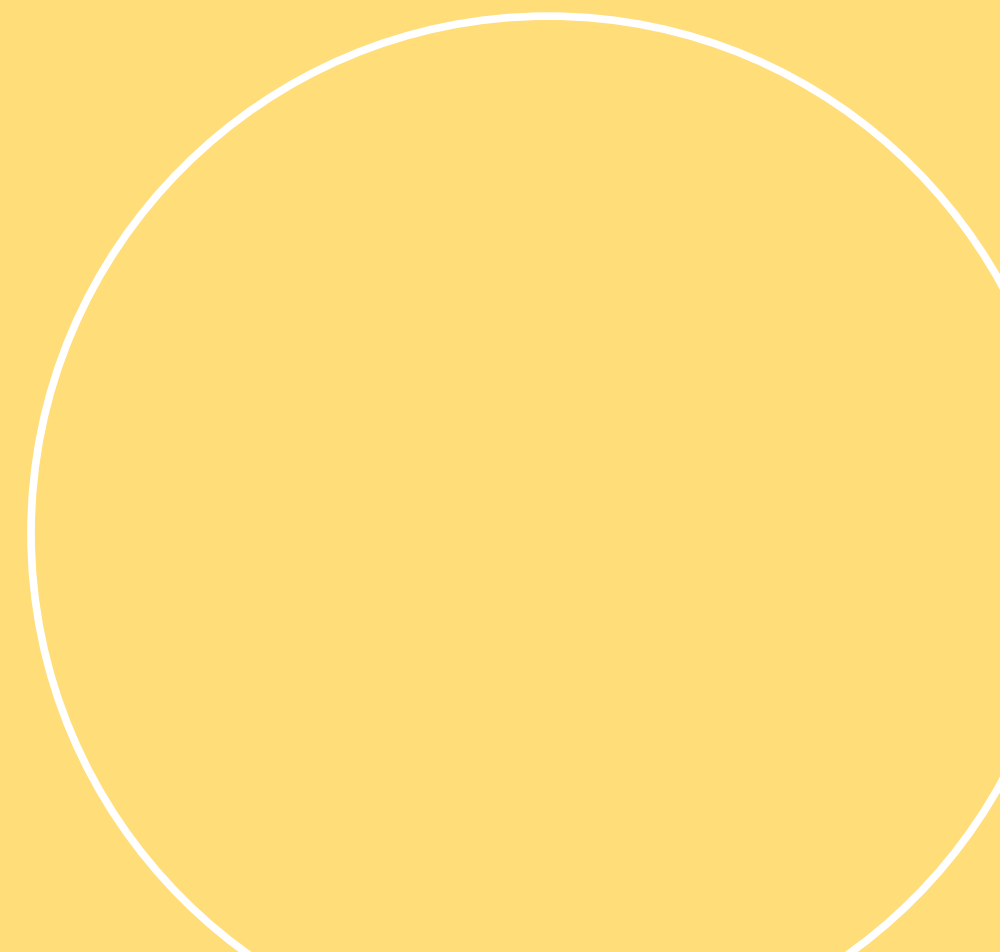

Kaip?

- Klasės susirinkimą iš pradžių siūloma moderuoti mokytojui, vėliau siektina, kad moderuotų patys mokiniai (rotacijos principu). Svarbu, kad moderavimas būtų aiškus, pagarbus, tikslus. Moderatorius turėtų dėmesingai reaguoti į vykstančią diskusiją. Moderatoriaus rolė yra itin reikšminga: svarbu, kad moderuojantysis išliktų objektyvus; jei pats moderatorius nori pasisakyti, jis irgi turi pakelti ranką. Moderatoriumi turi būti svarbu palaikyti konstruktyvią, pagarbią diskusiją, priminti susirinkimo susitarimus.

Galima susikurti susirinkimo pradžios ritualą (užsidegti žvakutę / sudainuoti trumpą dainą / ritminį suplojimą / padėkų ratas – kas nori, pasisako, už ką yra dėkingi ir pan.)

Pirmojo susirinkimo metu svarbu sutarti ir pasitvirtinti klasės susirinkimo taisykles (šnekame po vieną, išklausome skirtingas nuomones; susirinkimo procesui padeda turėti sutartinius ženklus, pavyzdžiui, saulį darymas rankomis reiškia „aš sutinku / man taip pat tai nutiko“).

Kaip?

Atsakomybių išsidalinimas (kuo daugiau atsakingų žmonių už skirtingus dalykus, tuo labiau kiekvienas jausis svarbus – pavyzdžiui, laiko stebėtojas (pasako, kada iki susirinkimo pabaigos lieka 10 min.), lapo kabintojas (atsakingas, kad po susirinkimo atsirastų naujas lapas, ant kurio būtų rašomi klausimai), nebūtinai su susirinkimu susijusios atsakomybės.

Kartu susirinkime pasvarstyti, kas vyksta su klausimais, jei per susirinkimą nesuspėjote aptarti visų klausimų – ar jie keliasi į kitą savaitę, ar klausimą reikia iš naujo užrašyti naujame lape.

Susirinkime sutarti, kada klausimas reikalauja balsavimo ir naujos taisyklės įvedimo, o kada tai tėra priminimas taisyklės, pranešimas apie įvykį ar naujieną.

SVARBU: Tiek susėdimas į ratą, tiek diskusijos, tiek moderavimas – ypač, jei tai yra naujos patirtys – reikalauja kantrybės, laiko, priėmimo ir pakantumo – sau ir kitiems. Svarbu reflektuoti kiekvieno susirinkimo patirtį, kad ir kokia ji – labiau ar mažiau – pavykusi būtų. Taip pat pasidėlioti strategiją, kaip kitą savaitę būtų galima įveikti kilusius iššūkius.

Lietuvoje esančios Demokratinės mokyklos patirtis byloja, kad labiau veikia nepalietusių klausimų užrašymas iš naujo naujame lape.

Norint toliau gilintis į klasės susirinkimus, siūlome pasiklausyti mokytojo P. Čibiro patirties organizuojant klasės susirinkimus jo mentoriaujamai klasei (5-6 kl.).

Mokyklos susirinkimas

Kas tai?

- Mokyklos susirinkimas – tai kas savaitinis visos mokyklos bendruomenės (vaikų, mokytojų, administracijos) susirinkimas, kuriame aptariami ir sprendžiami įvairūs su mokyklos gyvenimu susiję klausimai, kuriuos iškelia pavieniai asmenys arba kitos sudarytos grupės / komitetai.

Kodėl?

Galimybė bendruomenės nariams reguliariai išsakyti savo nuomonę, pristatyti idėją, atsiprašyti ar padėkoti prisideda prie asmeninės laimės ir visapusiškos pagarbos ugdymo kitam asmeniui ir aplinkai. Visa tai neišvengiamai sutvirtina bendruomenę. Ši praktika suteikia galimybę mokiniams įsitraukti į mokyklos kūrimo ir valdymo procesą. Bendruomenės aktyvumas ir atsakomybė

Esminiai Mokyklos susirinkimo principai:

- Priklausomai nuo mokyklos bendruomenės dydžio, susirinkime gali dalyvauti visi (jei mokykla nėra didelė), jei mokykloje yra daug mokinių – gali vykti atstovaujamosios demokratijos principu.

Dalyvavimas Mokyklos susirinkime nėra privalomas. Turėtų būti iš anksto aptarta, ką tuo metu veikia nedalyvaujantys vaikai.

Mokyklos susirinkimas turi būti integruota ugdymo programos/plano dalis, ne popamokinė veikla.

Kiekvienas susirinkimo dalyvis turi po vieną balsą – nepriklausomai nuo amžiaus ar statuso.

Mokyklos susirinkimo priimami sprendimai galioja visai bendruomenei

SVARBU: Nors mokyklos susirinkime gali iškelti bet kokius klausimus, tačiau mokyklos filosofiją, turtą, vaikų sveikatą ir saugumą ginančios taisyklės gali būti priimtos suaugusiųjų vienašališkai, be Mokyklos susirinkimo balsavimo. Mokyklos susirinkime aiškiai išdėstomi tokių taisyklių atsiradimo motyvai, jų pagrįstumas gali būti kvestionuojamas ir keliamas pakartotiniam Mokyklos susirinkimo svarstymui.

Esminiai Mokyklos susirinkimo principai:

- Kartais mokyklos susirinkimuose iškyla klausimai, kurie reikalauja platesnės ar gilesnės diskusijos ir / ar yra itin aktuali mažesnei žmonių grupei. Tuomet galima siūlyti susiburti komitetui. Pavyzdžiui, jei iškiltų klausimas, kad mokiniai norėtų pertraukų metu naudotis sporto sale ir inventoriumi, būtų galima siūlyti burti Sporto komitetą, kuris, atskirai susitikęs, išdiskutuotų, kokios turėtų būti taisyklės tiems, kurie norėtų naudotis sporto sale. Taisyklių siūlymai būtų pristatyti kitame mokyklos susirinkime. Komitetuose dažniausiai būna bent vienas suaugęs žmogus, jei kartais reikėtų pagalbos moderuojant diskusiją, derinant logistines detales (kur ir kada komitetas turėtų susitikti ir pan.)

Mokyklos susirinkimuose suaugusiųjų pagalba reikalinga:

- sudarant susirinkimų darbotvarkes;
- sukviečiant bendruomenę;
- moderuojant susirinkimus;
- prižiūrint priimtų sprendimų įgyvendinimą.

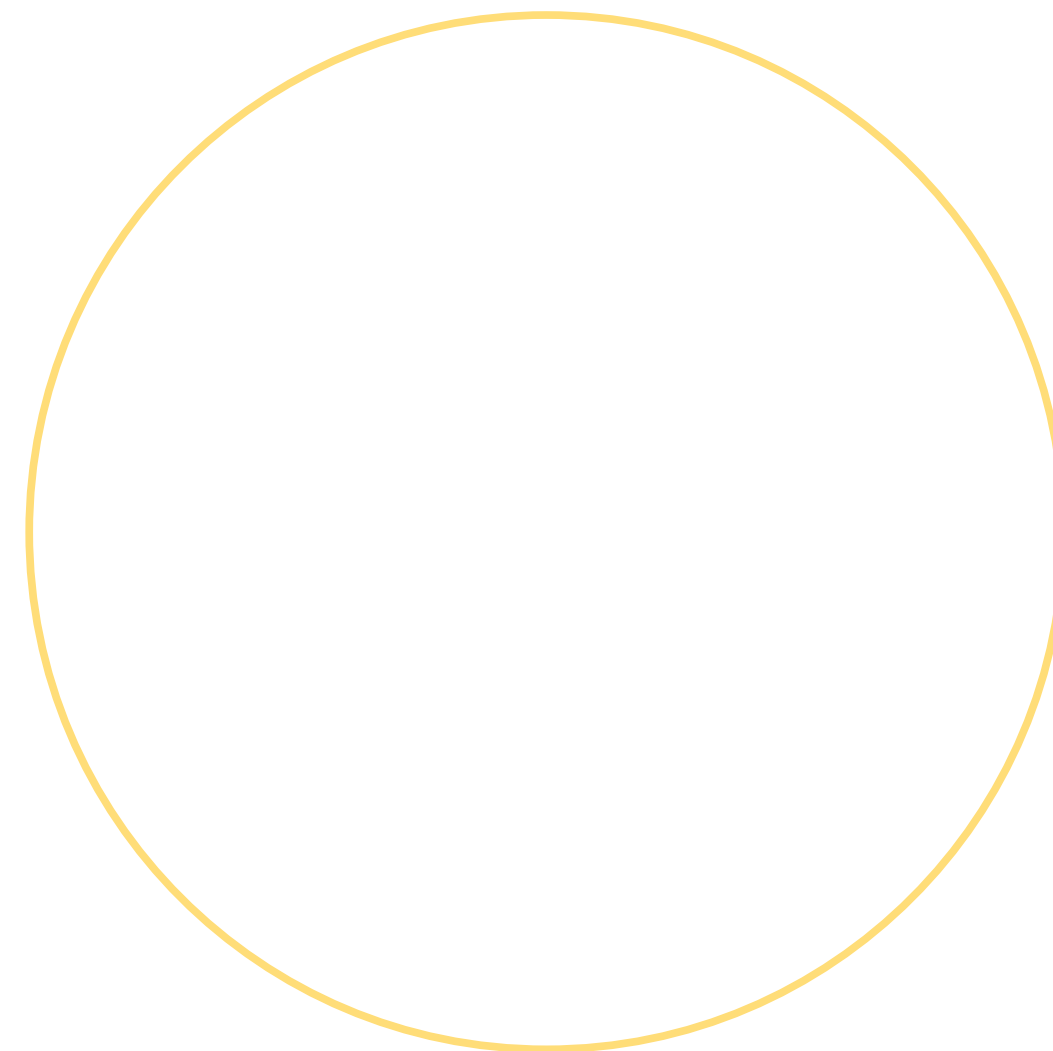
Kaip?

Rasti visai mokyklos bendruomenei tinkamą laiką, nes yra svarbus mokyklos susirinkimų reguliarumas: tik reguliariai susitinkant formuojasi įpročiai, kryptingai ugdomos kompetencijos (viešojo kalbėjimo, kritinio mąstymo, sprendimų priėmimo, problemų sprendimo ir pan.), didėja abipusio pasitikėjimo ir bendrumo jausmas. Tai būtina norint realiai/efektyviai spręsti kylančius klausimus, o ne imituoti demokratinius procesus susitinkant kartą per pusmetį ar rečiau.

Rasti erdvę, kurioje galima visiems susėsti ratu. Šis susėdimas kartais gali pareikalauti papildomų pastangų, tai yra tikrai labai svarbu: sėdėdami rate kiekvienas gali matyti visus bendruomenės narius, nėra už ko „pasislėpti“, atsiranda daugiau atvirumo. Susėdimas į ratą yra lygiavertiškumo ženklas - visi sėdime rate, niekas nestovi priekyje/nesėdi gale. Sėdėdami rate žmonės yra labiau linkę pasidalinti mintimis/idėjomis.

Sutarti, kur yra rašomi klausimai susirinkimui (pavyzdžiui, skelbimų lentoje kabo lapas).

Sukurti saugią ir jaukią erdvę aptarti ir spręsti aktualius gyvenimiškus klausimus (kai problemos tikros – jas tikrai norėsis išspręsti) – patikinti, kad visi klausimai bus aptariami, skatinti kelti rūpimus klausimus.

Norint toliau gilintis į tai, kaip reikėtų pasiruošti mokyklos susirinkimui, kviečiame klausytis [D. Norkienės pasidalinimą šia tema](#) ir [peržiūrėti jos skaidres](#).

Kaip?

- Suaugusieji turėtų priimti susirinkimą labai rimtai: būtų įsitraukę, dėmesingai klausytusi keliamų klausimų, padėtų vaikams patiems atrasti sprendimus. Jei suaugę šurmuliuoja, užsiima pašalinėmis veiklomis susirinkimo metu, ironizuoja keliamus klausimus, susirinkimui veikti bus labai sudėtinga.

Galima susikurti susirinkimo pradžios ir/ar pabaigos ritualą (užsidegti žvakutę / sudainuoti trumpą dainą / ritminį suplojimą / padėkų ratas – kas nori, pasisako, už ką yra dėkingi ir pan.).

Pirmojo susirinkimo metu reiktų sutarti taisykles, kaip elgiamasi mokyklos susirinkime bei kada klausimas reikalauja balsavimo ir naujos taisyklės įvedimo, o kada tai tėra priminimas kokios nors taisyklės, pranešimas apie įvykį/naujieną.

Susirinkimai yra ta vieta, kur visi bendruomenės nariai – mokiniai (klasės atstovai, mokinių taryba, kiti mokinių), mokytojai, administracija – gali pristatyti visiems aktualią informaciją.

Susirinkimuose svarbu laikytis demokratiško sprendimų priėmimo (vienas žmogus – vienas balsas).

Kaip?

- Jei iškeltas klausimas reikalauja ilgesnės diskusijos, skatinama susikurti komitetui, pavyzdžiui „sporto inventoriaus taisyklių komitetas“ – mažesnėje grupelėje išdiskutuojami taisyklių siūlymai, kurie vėliau nešami į mokyklos susirinkimą, jame pristatomi bendruomenei.

Priėmus sprendimą, svarbu nutarti, nuo kada jis įsigalioja (ypač, jei susirinkimas vykdomas atstovaujamosios demokratijos principais), pavyzdžiui, visada nuo kitos savaitės pirmadienio.

Mokyklos susirinkimų metu priimti sprendimai turi būti išties įgyvendinami, o į išsakytas nuomones – atsižvelgiama.

Mokyklos susirinkimą gali moderuoti visi – tiek vaikai, tiek suaugusieji (rotacijos ar kita tvarka).

Mokyklos susirinkimai turėtų būti protokoluojami, užfiksuojami priimti sprendimai. Mokyklos susirinkimo protokolai turėtų būti visiems lengvai prieinami, pavyzdžiui, iškabinami skelbimų lentoje ar kitose gerai matomose vietose.

Kitą dieną po susirinkimo visose klasėse turėtų būti trumpas aptarimas to, kas buvo nuspręsta mokyklos susirinkime.

Berlyno Demokratinėje mokykloje
„Demokratische Schule X“
susirinkimų protokolai kabinami
skelbimų lentoje ir ... tualete :)

Kaip?

- Kitą dieną po susirinkimo visose klasėse turėtų būti trumpas aptarimas to, kas buvo nuspręsta mokyklos susirinkime.

Susirinkimo sprendimus galima kvestionuoti – pavyzdžiui, jei buvo priimta taisyklė, kuri kažkam nepatinka, galima vėl iš naujo kelti klausimą ir diskutuoti apie tai. Susirinkimo sprendimų nuoseklesniam pajutimui padeda, jei yra sutariama, kiek laiko bus „pagyvenama“ su naujomis taisyklėmis.

Lietuvoje Demokratinėje mokykloje esame sutarę, kad naujus sprendimus išbandysime bent mėnesį.

„Beveik viskas, išskyrus saugumo, sveikatos ir Anglijos įstatymus gali būti diskutuotina bei keičiama bendruomenės susirinkime. Vienas balsas vienam žmogui – nesvarbu, jam septyneri ar šešiasdešimt penkeri. Yra daugybė taisyklių, jos yra laikomos valgykoje, kur kiekvienas gali jas pasiekti.“

Leonardas Turtonas

Berlyno demokratinėje mokykloje „Demokratische Schule X“ visi mokyklos gyvenimo klausimai yra sprendžiami mokyklos susirinkime: be įprastinių kasdienių taisyklių kūrimo, mokyklos susirinkime sprendžiami ir finansai, ir darbuotojų priėmimas, šalinimas, naujų mokinių priėmimas, šalinimas.

Teisingumo komitetas

Kas tai?

- Teisingumo komitetas (formuojamas iš mokinių ir mokytojų) yra atsakingas už konfliktų sprendimą ir pasekmių skyrimą už taisyklių nesilaikymą. Šio komiteto siekis – remiantis empatija ir rūpesčiu, įsiklausyti į situacijas ir drauge jas spręsti.

Kodėl?

- Teisingumo komitetas padeda pasidalyti konfliktų sprendimų atsakomybe, dažnai įprastai tenkančia suaugusiems, su mokiniais. Taip panaikinamas suaugusiojo (mokytojo ar administracijos nario) kaip pasekmių skyrėjo vaidmuo ir yra įgalinami mokiniai. Konfliktų sprendimas tampa nebe vieno žmogaus nuomone, o bendru nutarimu, bendra atsakomybe. Atviras komiteto narių kalbėjimas apie netinkamo elgesio situacijas su jų dalyviais moko empatiškai spręsti situacijas bei prisiimti atsakomybę už savo veiksmus.

Kaip?

● Mokykloje yra sutarta vieta (pavyzdžiui, dėžutė, visiems žinomoje vietoje), į kurią galima pateikti nusiskundimus užrašytus ant lapelio.

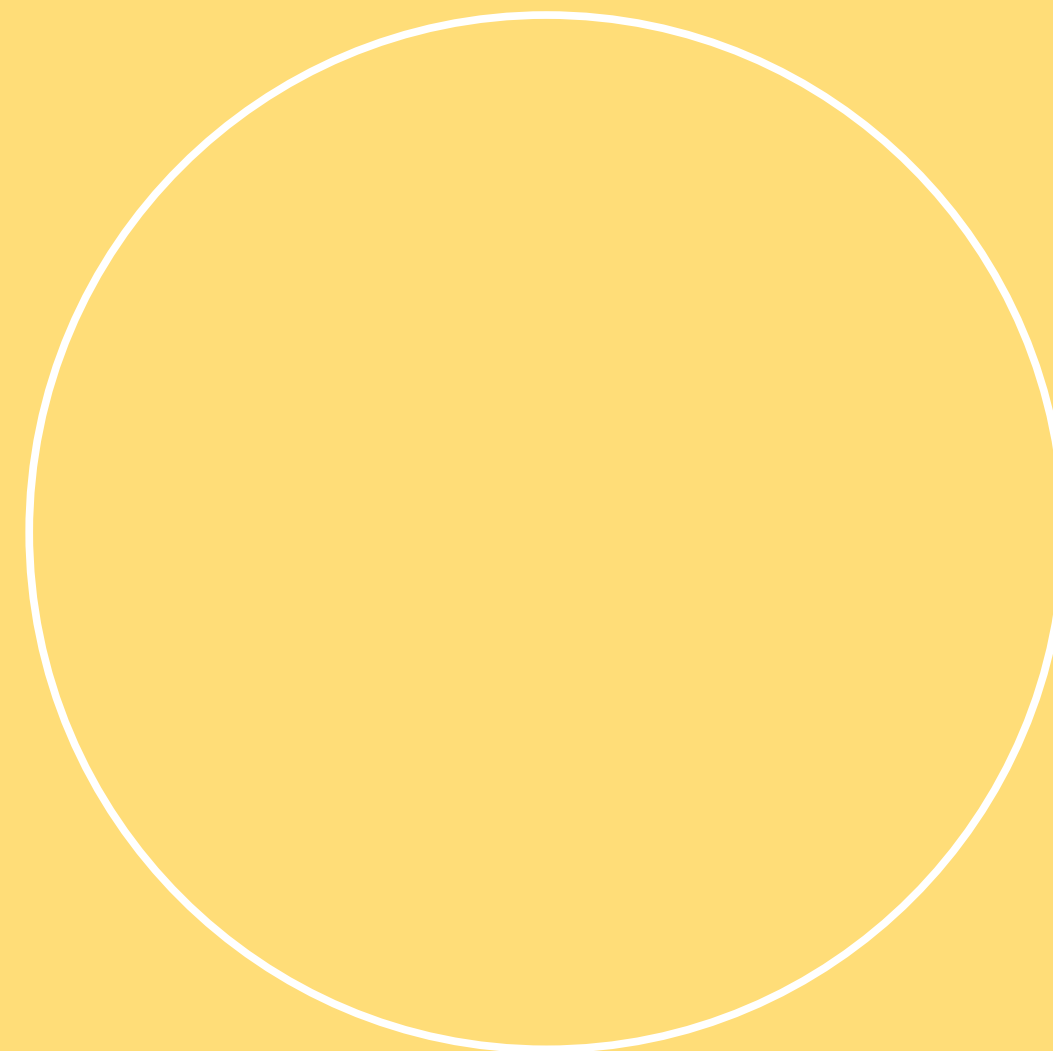
Nusiskundimą gali parašyti bet kas apie bet ką: mokinys apie kitą mokinį, mokinys apie mokytoją/administracijos darbuotoją, mokytojas apie mokinį, mokytojas apie kitą mokytoją/administracijos darbuotoją.

Nusiskundime svarbu trumpai aprašyti nutikusią situaciją. Svarbu nurodyti, kas joje dalyvavo ir kas parašė nusiskundimą.

Reguliariai (pavyzdžiui, kas savaitę) susitinkantys teisingumo komiteto nariai perskaito visus nusiskundimus, esančius dėžutėje.

Tuomet prasideda labai svarbus etapas – situacijos aiškinimasis:

- Iš pradžių yra pasikviečiamas tas žmogus, kuris rašė skundą: yra konkrečiau išsiaiškinama situacija, kurioje buvo neteisybė. Išsiaiškinami lūkesčiai, ko tikisi skundą parašęs žmogus.
- Tada yra pakviečiami kiti tos situacijos dalyviai, jiems trumpai pristatoma situacija, kuri buvo aprašyta nusiskundime. Išgirdę situaciją, jie pristato kaip jie matė tą nutikimą.
- Išsikalbėjus abiem pusėms, ieškomas bendras situacijos sprendimas. Kartais sprendimai gali būti susitarimas, kad daugiau panaši situacija nesikartos, arba priminimas apie galiojančią taisyklę. Kartais gali būti skiriama pasekmė - dėl jos turi sutarti Teisingumo komitetas. Svarbu, kad Teisingumo komiteto nariai išliktų kaip įmanoma labiau objektyvūs. Tad, jei kuris nors iš Teisingumo komiteto narių yra paminėtas sprendžiamoje situacijoje, balsuoti už pasekmę/jos priėmimą negali.

- Į ką svarbu atkreipti dėmesį prieš steigiant Teisingumo komitetą?

Su Teisingumo komiteto nariais labai svarbu aptarti paties komiteto tikslą – išsiaiškinti ir padėti išspręst nesutarimą, kitaip tariant, atstatyti teisingumą, bet ne nubausti ar teisti.

Svarbus komiteto narių susitikimų reguliarumas (bent kartą per savaitę, jei yra galimybė dažniau – tuo geriau).

Teisingumo komitetas turi empatiškai įsiklausyti į abi dalyvaujančias puses prieš priimdamas sprendimus.

Teisingumo komitetą tikslingiausia kurti mokyklos mastu.

Kai kuriose mokyklose (pavyzdžiui, Berlyno demokratinėje mokykloje) Teisingumo komitetas renkasi kasdien, tačiau kasdien keičiasi ir jo sudėtis. Tokiu būdu yra užtikrinamas greitas reagavimas į situacijas, nes jų aiškinimas ir sprendimas užtrunka.

Svarbu prisiminti, kad visos socialinės demokratijos praktikos nėra įdiegiamos ar sustiprinimas akimirksniu. Tai – ilgas, reikalaujantis daug kantrybės ir laiko, tačiau itin svarbus procesas. Itin svarbus, nes būtent jo metu mokiniai po truputi pajaučia, kad gali pasitikėti, kad juos girdi, kad suaugusiems rūpi, ką jie mano, o galiausiai pastebi, kad jie patys kuria mokyklą, prisiimdami atsakomybę už tai, kokia ji yra.